

ГРИГОРІЙ САВИЧ СКОВОРОДА ТА СУЧАСТНІСТЬ

Доп. – Тесленко П., студ. гр. МТ-41.
Наук. кер. – викл. Опанасюк В. В.

Завершення доби бароко в історії української культури було позначено появою чи не найзначнішого в історії філософської думки України вчення, творцем якого був видатний філософ і поет, байкар і педагог, співак і музикант Григорій Савич Сковорода.

Мета нашого дослідження – визначити цінність та актуальність вчення Григорія Сковороди у формуванні сучасної української концепції.

Філософія Сковороди зосереджується на людинотворчій, етико-гуманістичній проблематиці. Григорій Савич натомість підносить істинне, людське, духовне начало в людині. Позиції Сковороди стосовно вчення своїх учителів, до спадщини яких він був дотичний, органічно властивий діалогізм. Адже філософія, як специфічний спосіб духовної діяльності, спрямований на усвідомлення граничних підстав людського буття, завжди є напруженим діалогом, під час якого відбувається зустріч різних смислів, розуміння сенсу буття людини.

Сковорода визнає двоїстий характер єдиного буття: побіч світу видимого – світ невидимий. Окрім онтологічних визначень: мінливий, нетривкий, минаючий – то світ видимий, а незмінний, тривкий, вічний – світ невидимий, – він надає обом світам ще й етичні визначення: видимий світ – то втілення зла, нечистоти, а невидимий світ – втілення добра, чистоти правди. Отож в людині є „два серця”: „ангельське і диявольське”, які ведуть в ній вічну боротьбу.

Самопізнання, яке розкриває в людині „справжню людину”, є моментом її „другого народження”, „народження з висот”, „народження від духу”. Людина оновлюється, знаходить у собі „нетлінну людину”. Вдруге народитися – означає знайти в собі те, що ніколи бути не починало і ніколи бути не перестане, бо

воно божественне, інакше кажучи, верх над її зовнішньою натурою бере „чисте серце”, „глибоке серце”, що „приймає в себе зерно вічності”. Найсильнішою та найяскравішою у філософському вченні Сковороди, з огляду на сучасність, є теза про щастя людини і людства загалом. Щастя людини у нього не зв'язується з матеріальним задовільненням потреб. Його коріння значно глибше. Суть щастя він зв'язує з образом життя самої людини. Найбільш повно ця суть розкривається через вислів Сократа: "...Інший живе для того, щоб їсти, а я - їм для того, щоб жити ...", - яким Сковорода відкриває свій трактат під назвою "Ікона Алкивіадська". Своїм розумінням щастя філософ ніби-то захищає людську "природу" від примітивного її зведення до споживання й користі. Сам він обрав такий спосіб життя, який з його слів допомагав йому "не жити краще", а "бути краще". Прагнення "бути краще" вчений пов'язує з поняттям "чистої совісті": "краще годину чесно жити, чим поганить цілий день".

Найбільшої глибини теза про щастя досягає в момент, коли Сковорода визначає саму суть "чесного життя" і "чистої совісті". Виявляється, ця суть розкривається через трудову діяльність людини. У Сковороди не всяка праця веде до чесного життя і чистої совісті. Саме тому особливу увагу філософ приділяє так званій „зродності”, під якою він розумів те, що ми сьогодні називаємо психічною структурою людини. Говорячи про зродність, він мав на увазі природжену обдарованість людини, дані їй „зроду” нахили й здібності.

Мислитель відчув у собі велике покликання перевиховати суспільство. Сковорода спостерігав, як „дух неситості” і „жадоба почестей, срібла, волостей” скували людські душі. Вимогливий у найвищій мірі до себе самого, мислитель ставив високі вимоги до тих, що хотіли відігравати провідну роль у суспільстві, і суворо засуджував усіх, хто діяв усупереч своєму життєвому покликанню. Бо ж, покликання – це голос душі, який спрямовує людину на поле діяльності, відповідне її природженим нахилам і здібностям. Тільки той, що йде за голосом покликання, може знайти відповідне місце в житті.

Проте, часто люди нехтують вимогами самопізнання, а тому вибирають невідповідні професії. У нього праця - це не обов'язок, не борг, не примушення (як суспільство вважає сьогодні), а, навпаки, вільний потяг людини. Процес праці розглядається як насолода і відчуття щастя навіть незалежно від його результатів. Такій праці Сковорода дає визначення "споріднена". Розділення людей, що займаються "спорідненою" і "неспорідненою" працею - це і є сама глибока думка, на яку можна спиратися при розв'язанні сучасних проблем людства.

Думка про те, що щастя людини полягає в праці, і що вона зробила мавпу людиною, відвідувала багатьох філософів і раніше. Але визначення праці з позицій джерела свободи і щастя, або джерела страждання і нещастя людей зустрічається досить рідко. У Сковороди вперше ця тема означена як головна і в літературних творах, і в філософських трактатах. Вся його творчість виходить з розуміння того, що людство може об'єднати тільки праця з суспільною користю і особистим щастям - "споріднена" праця. Праця ж "неспоріднена" - джерело деградації і людини, і людського суспільства.

Вважаємо, що сучасна екологічна криза - це свідчення того, що людство займається в основному "неспорідненою" працею і ще не усвідомило роль "спорідненої" праці, пов'язаної з суттю самої людини. Тільки на основі пізнання людиною своїх природних здібностей - своєї функції в природі, можна перейти на перспективну траєкторію розвитку.

Отже, передова частина людства чуйно вловлює цю думку Сковороди. Світова громадськість зараз визнає, що щастя і мир на планеті залежать в більшій мірі не від того, що люди уміють робити, а від того, на що направлена їх діяльність. Заняття "спорідненою" працею накладає відбиток і на спосіб життя людини, і на перспективи розвитку людства.

Саме тому філософські погляди Г. С. Сковороди актуальні і в XXI столітті. У час, коли людина накликає на себе небезпеку результатами своєї ж діяльності, коли праця людини втратила всіляку привабливість, а життя стало безцільним і незахищеним.

Багато які з перерахованих проблем можуть отримати розв'язку, якщо відродити тему "спорідненої" праці, поставлену Сквородою майже 250 років тому. Незважаючи на те, що ця тема отримала розвиток в українській літературі, вона все ще чекає свого збагнення.

СИНЕРГЕТИКА ЯК ПАРАДИГМА НЕЛІНІЙНОСТІ

Доп. – Овчарова Г.С., студ. гр.І – 44.

Наук. кер. – викл. Опанасюк В. В.

Синергетика – наука, яка займається вивченням систем, що складаються з великої кількості частин, компонентів або підсистем, які складним чином взаємодіють між собою. Системи, які розглядаються в синергетиці, окрім нелінійності, повинні задовольняти ще двом умовам – відкритості і диссипативності. Завдяки відкритості стає можливим зовнішній вплив, що утримує систему поза станом термодинамічної рівноваги. При наявності диссипативності нам заданий загальний напрям еволюції системи, що дозволяє їй вийти на аттрактор. Основні поняття термодинаміки як науки, яка вивчає макроскопічні параметри системи, були сформульовані для стану рівноваги. Цей стан для замкнутої системи і є аттрактором.

Світ нелінійних явищ з його неочікуваними зв'язками між структурами та хаосом, між динамікою та статикою потребує свого осмислення й опису. Велика кількість шляхів розвитку, можливість виникнення хаотичних режимів, складний характер зовнішнього впливу на систему – це невід'ємні риси нелінійних систем, без розуміння яких неможливий адекватний опис як природних, так і суспільних процесів.

Загальний об'єктивний закон розвитку всього живого на Землі: порядок через хаос, організація через дезорганізацію, життя через смерть. Процес розвитку будь-якої складно організованої, відкритої системи необхідно розглядати як закономірне і багатократне чергування порядку і хаосу.